

מבנה בחינת הבגרות בתנ"ך

אפשר לבחור להיבחן בשאלון 1225 או בשאלון 1215.

שאלון 1225: סיפורי האבות וסיפורי יוסף (ספר זה מכין לשאלון זה):

בשאלון זה שלושה פרקים:

פרק ראשון: סיפורי אבות - 40 נקודות

בפרק זה שתי שאלות. יש לענות על אחת מהן.

בכל שאלה שלושה סעיפים. יש לענות על כל שלושת הסעיפים בשאלה שבחרתם.

משקל סעיף א 12 נקודות;

משקל סעיף ב 14 נקודות;

משקל סעיף ג 14 נקודות.

פרק שני: סיפורי יוסף - 40 נקודות

בפרק זה שאלה אחת ובה שלושה סעיפים. יש לענות על כל שלושת הסעיפים בשאלה.

משקל סעיף א 12 נקודות;

משקל סעיף ב 14 נקודות;

משקל סעיף ג 14 נקודות.

פרק שלישי: קטע להבנה ולניתוח - 20 נקודות

בפרק זה שאלה אחת ובה ארבעה סעיפים.

סעיף א (12 נקודות) - חובה.

מסעיפים ב-ד יש לענות על שני סעיפים. משקל כל סעיף 4 נקודות.

שאלון 1215: סיפור התהוות האומה ונושא בחירה

בשאלון זה שלושה פרקים:

פרק ראשון: סיפור התהוות האומה - 40 נקודות

בפרק זה שתי שאלות. יש לענות על אחת מהן.

בכל שאלה שלושה סעיפים. יש לענות על כל שלושת הסעיפים בשאלה שבחרתם.

משקל סעיף א 12 נקודות;

משקל סעיף ב 14 נקודות;

משקל סעיף ג 14 נקודות.

פרק שני: נושא בחירה - 40 נקודות

בפרק זה שאלה אחת ובה שלושה סעיפים. יש לענות על כל שלושת הסעיפים בשאלה.

משקל סעיף א 12 נקודות;

משקל סעיף ב 14 נקודות;

משקל סעיף ג 14 נקודות.

פרק שלישי: קטע להבנה ולניתוח - 20 נקודות

בפרק זה שאלה אחת ובה ארבעה סעיפים.

סעיף א (12 נקודות) - חובה.

מסעיפים ב-ד יש לענות על שני סעיפים. משקל כל סעיף 4 נקודות.

מענה מיטבי על שאלות בבחינת הבגרות בתנ"ך

תשובה טובה בבחינת הבגרות בתנ"ך היא שילוב של קריאה טובה ונכונה של השאלה ושל כתיבה טובה וברורה של התשובה. אלה שתי מיומנויות שונות, ויש להקפיד לבצע את שתיהן.

כאשר אתם ניגשים לפתרון שאלה בבחינה, בצעו את הפעולות על פי הסדר הבא:

1. עליכם לשלוט בחומר הנלמד. שליטה בחומר הנלמד תאפשר לכם לפתור את הבחינה על פי משקלם של הפרקים. משקל הפרק הראשון 40% מציון הבחינה, משקל הפרק השני 20% ומשקל הפרק השלישי 28% מציון הבחינה. אלה הפרקים שבהם עליכם להשקיע את מרב זמן המענה על השאלות. את הפרק הרביעי השאירו לסוף הבחינה. משקלו של כל הפרק 12%, כמשקל סעיף אחד בכל שאלה בפרקים האחרים. הפרק הרביעי עוסק בפרקים שלא למדתם בשנות לימודיכם האחרונות, לכן אפשר שלא תבינו בתחילה במה עוסק הקטע שנבחר לבחינה. דבר זה עלול להרתיע אתכם או לגרום חוסר ביטחון, ולא רצוי שזה יקרה אלא לקראת סוף הבחינה. בפרק הרביעי ענו על השאלות שבחרתם גם אם אינכם בטוחים בתשובה, שכן אולי התשובה נכונה, אפילו בחלקה, ותוכלו לקבל עליה מספר נקודות.
2. זכרו שבחינת הבגרות בתנ"ך עוסקת בעיקר בהסבר הכתובים במילים שלכם. ההוראה הנפוצה ביותר בבחינה היא "הסבר". לצדה מופיעות גם "צייין", "נמק" ו"בסס דבריך על הכתובים". משמעות הדבר היא שאם אתם יודעים להסביר את הטקסט המקראי ולהבחין בדוגמאות, ברעיונות ובעקרונות בכתוב, יש לכם סיכוי טוב מאוד להצליח בבחינה. לכן בהתכוונותכם לבחינה הקפידו להבין מה כתוב בטקסט, ונסו להסביר אותו לעצמכם במילים שלכם.
3. השליטה בחומר הנלמד תסייע לכם גם לפתור בקלות ובמיומנות את השאלות. לכן כדאי לקרוא את סיכום הנושא שבו עוסקת השאלה. קראו את הסיכום פעמיים. פעם אחת עברו וסמנו במדגש (מרק) נושאים חשובים שכדאי לזכור, ופעם שנייה קראו וחשבו אם הכול מובן ומאורגן בזיכרוכם לצורך כתיבת תשובה.
4. כעת קראו את השאלה פעמיים: בפעם הראשונה סמנו במדגש (מרק) את מילות השאלה או את המשימות שאתם מתבקשים לבצע בשאלה זו. שימו לב, לעתים השאלה תכיל יותר ממשימה אחת.
5. כדאי לסמן גם את מספרי הפסוקים המצוינים בגוף השאלה. זה חשוב מאוד, מפני שכל תשובה שתתייחס לפסוקים אחרים מאלה שהשאלה הפנתה אליהם, לא תקבל ניקוד.

6. חשוב לשים לב לסוג השאלה שנשאלתם. שימו לב שבכל שאלה בבחינה, סעיף א יהיה תמיד שאלה ברמת הבנה. במילים אחרות, אתם תישאלו "מה כתוב בקטע?" בניסוחים שונים, כגון: מה מציע א' לב? מי עושה פעולה כזו וכזו? הסבר את הפעולות, ציין שלוש דוגמאות ל... וכדומה. הסעיפים האחרים בכל שאלה יעסקו במיומנויות אחרות כגון פרשנות לכתוב, השוואה לכתובים אחרים, דיון בקושי העולה מהכתוב ועוד.
7. יש להתייחס לסוג השאלה כדי לענות עליה באופן מיטבי. חשבו לפני המענה: מה עליכם למצוא כדי לענות על השאלה? האם אתם מתבקשים למצוא קשר בין שני כתובים? להוכיח טענה שמצוטטת בגוף השאלה? למצוא קושי העולה מהפסוק ולהציע לו פתרון?
8. כתבו את תשובתכם באופן הברור והפשוט ביותר. אין צורך להשתמש במילים גבוהות או במושגים לועזיים, אין צורך בהקדמה לתשובה ואין צורך להאריך בתשובה מעבר למידע שאתם רוצים לתת. במקרה שאתם מתקשים לבחור בפתיה לתשובה, כדאי לפתוח במילים שבהן מנוסחת השאלה.
9. אם השאלה מאפשרת להיעזר במקור נוסף, חובה להיעזר במקור זה, לשלב ולציין אותו בתשובתכם.
10. בסעיף שיש בו תת-סעיפים יש לענות בהתאם לתת-הסעיפים. אין לחבר תת-סעיפים או להפנות את קורא התשובה ל"ראה תשובתי לסעיף א". במקרה שתחברו תת-סעיפים, ירד הניקוד על אחד הסעיפים.
11. אם אתם מתבקשים לתת מספר דוגמאות, כדאי למספר את הדוגמאות שכתבתם. אם אפשרי מבחינת הטקסט והזמן שנותר לכם, כדאי לכתוב דוגמה נוספת על מספר הדוגמאות שהתבקשתם לתת.

כרונולוגיה מקראית: סדר האירועים על פי המקרא

<ul style="list-style-type: none"> • בריאת העולם • המבול; נוח • תקופת האבות: אברהם, יצחק, יעקב • יוסף יורד למצרים ועולה לגדולה בחצר פרעה • בני יעקב יורדים למצרים 	בראשית
<ul style="list-style-type: none"> • בני ישראל הופכים לעבדים במצרים • משה מתמנה להנהיג את העם ולהוציאו ממצרים • עשר מכות מצרים; יציאת מצרים • מעמד הר סיני ומתן תורה (עשרת הדיברות) • חטא העגל; מתן לוחות הברית בפעם השנייה • עם ישראל נודד במדבר 40 שנה 	שמות, ויקרא, במדבר, דברים
<ul style="list-style-type: none"> • תקופת כיבוש הארץ וההתנחלות בה 	יהושע, שופטים
<ul style="list-style-type: none"> • שמואל הנביא מנהיג את העם • תקופת מלכות שאול • תקופת מלכות דוד 	שמואל א, ב

<ul style="list-style-type: none"> • מות דוד ; שלמה עולה למלוכה • בניית בית המקדש (950 לפנה"ס) • מות שלמה • פילוג הממלכות לישראל ויהודה (928 לפנה"ס) • מסע סנחריב (701 לפנה"ס). • רפורמת יאשיהו (622 לפנה"ס). • גלות יהויכין (597 לפנה"ס). • חורבן ממלכת יהודה; גלות בבל (586 לפנה"ס). 	<p>מלכים א,ב</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ניבא בממלכת יהודה החל מימי רפורמת יאשיהו ועד החורבן בידי הבבלים. • מתח ביקורת על מדיניות השלטון היהודאי שהעדיף להסתמך על אימפריות זרות במקום על ה'. • התנגד לעבודה הזרה של העם ולפולחן הסינקריטיסטי. • חזה את גלות בבל. הכריז שבבל היא כלי בידי ה' להעניש את עם ישראל. 	<p>ירמיה</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ניבא בגלות בבל, החל לנבא חמש שנים לאחר גלות יהויכין. • בנבואתו בחזון העצמות היבשות הוא מנחם את העם, ומבטיח להם שישובו ארצה ויבנו בה חיים לאומיים עצמאיים מחדש תחת שלטון בית דוד. • ניבא שממלכות ישראל ויהודה יאוחדו שוב לממלכה אחת. 	<p>יחזקאל</p>

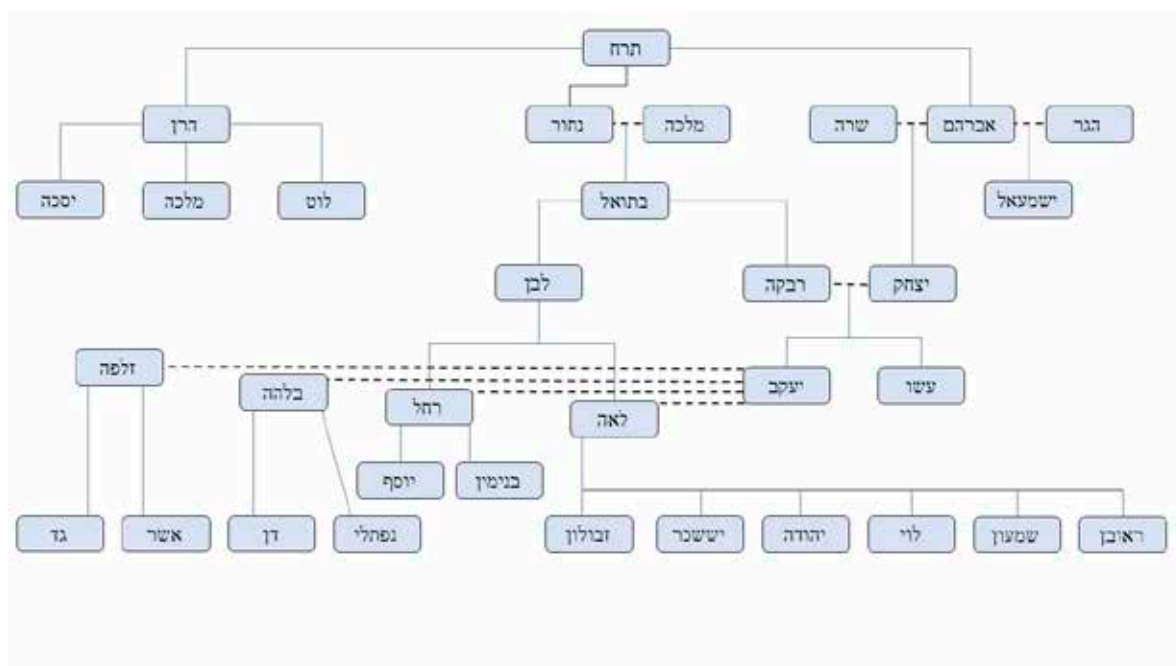
<ul style="list-style-type: none"> • הצהרת כורש ושיבת ציון (538 לפה"ס) • בארץ, בפחוות יהוד, שולטת האימפריה הפרסית. מצבה של ירושלים קשה, שעריה פרוצים, קשה לחיות בה. חגי קורא לעם לכנות את בית המקדש השני, גם אם לא יהיה מפואר. נחמיה מסייע בשיקום חומות העיר ושיקום חברתי-כלכלי לאנשי ירושלים. 	עזרא ונחמיה, חגי
<ul style="list-style-type: none"> • ספרי חוכמה ושירה, המשקפים את האמונה וחיי הרוח בישראל. • ספר תהילים כולל שירים שמהללים את ה'. • ספר איוב דן בשאלת הגמול בעולם: האם אלוהים משלם לכל אדם כגמולו? גומל לצדיק טוב ומעניש את הרשע? דרך סיפורו האישי של איוב שהיה צדיק מושלם ונענש על לא עוול בכפו נדונה שאלת הגמול. • מגילת קהלת חושפת תפיסת עולם דטרמיניסטית: אלוהים קבע הכל מראש בעולם. מה שהיה הוא שיהיה, ואין משמעות לפעולות האדם בעולם, גורל האדם נגזר מראש. 	תהילים, איוב, קהלת

סיפורי האבות וסיפור יוסף

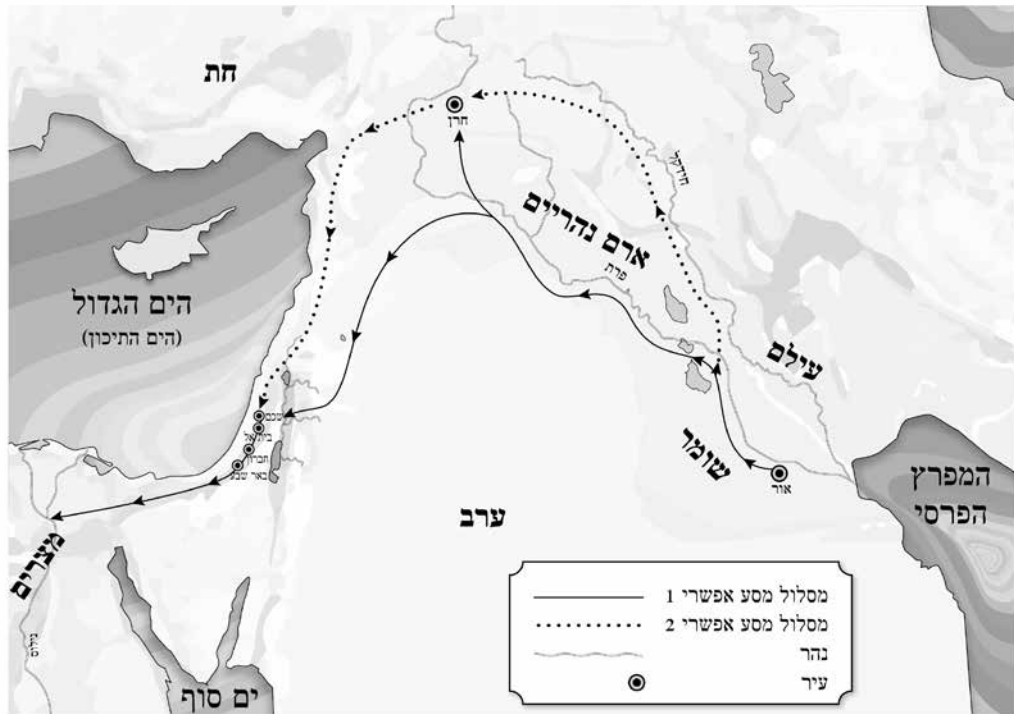
בפרקים יב-ג בספר בראשית מסופרים סיפורים על אבות האומה - אברהם, יצחק ויעקב, וכן סיפור חייו של יוסף, בנו של יעקב. אבות האומה הם המשפחה שממנה יצא עם ישראל, והסיפורים עליה מתארים את ראשיתו של עם ישראל בכנען ואחר כך במצרים.

הרקע לסיפורי אברהם נמסר בבראשית יא, פסוקים כו-לב: לאביו של אברהם, תרח, יש שלושה בנים: אברם (בהמשך שמו ישתנה לאברהם), נחור והרן. המשפחה יוצאת בדרכה לארץ כנען ועוצרת בחרן. שם היא מתיישבת וגרה בה במשך שנים רבות.

תרשים משפחת האבות על פי בראשית יא, כו-כט

מפת נדודי אברהם ומשפחתו

בראשית יב

א ויאמר יהוה אל-אברהם לך-לך מארצה וממולדתך ומבית אביך אל-הארץ אשר אראך ב ואעשה לְגוֹי גָדוֹל וְאֲבָרְכָה וְאֶגְדְּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה ג וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אָאֹר וְנִבְרַכְוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחֵת הָאֲדָמָה ד וַיֵּלֶךְ אֲבָרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאֲבָרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן ה וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת-שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אֵז בְּאֶרֶץ ז וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמֶר לוֹ וְרַעֲבָה אֶתְּךָ אֶת-הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו ח וַיַּעֲתֵק מִשֵּׁם הַהָרָה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵית-אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבֶן-שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה ט וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה י וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרַיִמָּה לְגוֹר שָׂם כִּי-כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ יָא וַיְהִי כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹאֵ מִצְרַיִמָּה וַיֹּאמֶר אֶל-שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְת-מִרְאָה אֶת יָב וְהָיָה כִּי-יֵרָאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ יָג אֲמַרְי-נָא אַחֲתִי אֶת לְמַעַן יִיטַב-לִי בְּעַבְדוֹרְךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלֶיךָ יֵד וַיְהִי כְּבֹאֵ אֲבָרָם מִצְרַיִמָּה וַיֵּרָאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יָפָה הוּא מְאֹד טו וַיֵּרָאוּ אֶתְּךָ שְׂרֵי פְרַעֲה וַיְהַלְלוּ אֶתְּךָ אֶל-פְּרַעֲה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעֲה טז וְלֹאֲבָרָם הֵיטִיב בְּעַבְדוֹרָה וַיְהִי לוֹ צֹאן וּבָקָר וְחֲמָרִים וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְאֵתְנַת וּגְמָלִים יז וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת-פְּרַעֲה נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת-בֵּיתוֹ עַל-דִּבְרֵי שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ אֲבָרָם יח וַיִּקְרָא פְּרַעֲה לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר מֶה-זֹּאת עָשִׂיתְ לִי לָמָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הוּא יט לָמָּה אָמַרְתָּ אַחֲתִי הוּא וְאָקַח אֶתְּךָ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֶךְ כּ וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פְּרַעֲה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ

פירושי מילים:

- גוי - עם.
- וְאֶגְדְּלָה שְׁמִי - שמך יהיה גדול, מפורסם.
- אָאֹר - אקלל (משורש אר"ר).
- הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ - עבדים ושפחות.
- וַיַּעֲתֵק - עבר.
- מִקְדָּם - מצד מזרח.
- וַיֵּט - הציב, העמיד.
- מִיָּם - מצד מערב.
- וַיִּנְגַע - הכה, גרם לאסונות.

קצי אלנין

- 1 • ה' נגלה לאברם ומצווה עליו לעזוב את ביתו ולצאת ליעד לא ידוע.
- 2 • כשאברם ושרי מגיעים לכנען, ה' מבטיח לזרעו של אברם את ארץ כנען.
- 3 • אברם, שרי ולוט יורדים למצרים בגלל הרעב.
- 4 • אברם מבקש משרי לומר שהיא אחותו כדי שלא יהרגו אותו.
- 5 • שרי נלקחת לבית פרעה, התרמית מתגלה, ואברם ומשפחתו מגורשים ממצרים.

בפרק זה מסופרים שני סיפורים על אבי המשפחה, אברם:

- בפסוקים א-ט מסופר על מסעו של אברם אל ארץ כנען ועל קורותיו בארץ.
- בפסוקים י-כ מסופר על ירידת אברם ושרי למצרים עקב רעב ועל קורותיהם שם.

■ פסוקים א-ט

פסוק א: "לֶךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלְדֹתֶיךָ וּמִבְּיַת אָבִיךָ" - אלוהים פונה אל אברם ודורש ממנו לעזוב את משפחתו, את ביתו ואת ארצו, וללכת אל ארץ שאינו נוקב בשמה. אם אברם יעשה כמצוות אלוהים ויזכה בכך את אמונתו, אלוהים יברך את אברם ויהפוך אותו מאדם פרטי לאב של עם.

❓ בציווי האלוהי בפסוק א יש שלושה קשיים עיקריים:

קושי בביטוי "לך לך": מה תפקידה של המילה "לך"? הרי אפשר להבין את הציווי גם בלעדיה, כלומר היא אינה נחוצה לשם הבנת הציווי.

ניתן לפתור את הקושי בשתי דרכים:

- למילה "לך" יש משמעות של הבטחה לגמול טוב או של פתיחה בחיים חדשים, הליכה בדרך אישית ומיוחדת.
- למילה "לך" אין משמעות מיוחדת בציווי זה. אפשרי ומקובל בעברית לצרף את מילת היחס ל' לאחר פעלי הליכה (הלך לו, הלכו להם וכדומה).

❓ קושי בביטוי "מֵאֶרֶץ וּמְמֹלְדֹתֶיךָ וּמִבְּיַת אָבִיךָ": סדר היציאה הנזכר בפסוק א מנוגד לסדר היציאה הטבעי. באופן טבעי והגיוני, אדם יוצא קודם מביתו, אחר כך ממולדתו (העיר שבה נולד), ולבסוף מארצו, ובפסוק זה הסדר הפוך.

פתרון: סדר היציאה מתואר בסדר הפוך בכוונה. ה' מבין שיהיה קשה לאברם להיפרד ממשפחתו ורוצה להקל עליו את צער הפרידה. לכן הוא מציין את הדברים בסדר הפוך: קודם הדבר שהכי קל להיפרד ממנו, אחר כך את הדבר הקשה יותר ולבסוף את הדבר הקשה ביותר.

❓ קושי בכינוי "מֹלְדֹתֶיךָ" לעיר חָרָן, שאינה העיר שבה נולד אברם. זו העיר שבה הוא שוהה כעת, לאחר שעבר מאור, העיר שבה נולד, אל חרן (בראשית יא, ל). מדוע מכונה חָרָן "מֹלְדֹתֶיךָ", הרי היא אינה העיר שבה נולד אברם?
פתרון: נראה שאברם חי בעיר זו זמן כה רב עד שחרן נחשבה למקום הולדתו.

"אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ" - הארץ שאליה אמור אברם להגיע אינה מוגדרת במדויק. זאת בניגוד לתיאור היציאה, שמוגדר היטב ומדורג: ארץ-עיר-בית. הניגוד בתיאור שני החלקים מדגיש את הקושי לקיים את צו אלוהים: אברם יודע מה הוא עוזב ומשאיר מאחוריו, אך אינו יודע מה יקבל בתמורה.

פסוקים ב-ג: "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכְּהָ וְאֶגְדְּלָהּ שְׁמָהּ וְהָיָה בְרָכָה. וְאֶבְרַכְּהָ מִבְּרַכְיָהּ וּמִקְלָלָהּ אֶאֱדָר וְנִבְרָכְוּ כָּךְ כָּל מְשֻׁפְּחַת הָאֲדָמָה" - בפסוקים אלה אלוהים מתאר את הגמול שיקבל אברם אם ימלא אחר הציוויו האלוהי וילך אל הארץ שאלוהים מייעד עבורו. גמולו של אברם יהיה התרבות צאצאיו, קיום מבורך ומעמד מכובד.

"וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל" - צאצאיך יהפכו לעם גדול. זו כמובן הבטחה שתתגשם בעתיד הרחוק. "וְאֶבְרַכְּהָ וְאֶגְדְּלָהּ שְׁמָהּ" - אני אברך אותך ושמיך יהיה מכובד וידוע. בימי המקרא ההבטחה כי שמו של אדם יהפוך למכובד וידוע נחשבה לברכה גדולה. בפרק הקודם לפרק זה, פרק יא, סופר על בוני מגדל בבל ששאפו לעשות לעצמם שם (בראשית יא, ד). כוונתם מתוארת כשלילית, כיוון שהם רצו לעשות לעצמם שם במטרה להלל ולפאר את עצמם. כוונתם מתוארת כשלילית, כיוון שהם רצו לעשות לעצמם שם במטרה להלל ולפאר את עצמם. מכאן שעשיית השם הראויה על פי תפיסת המקרא היא כשאלוהים עושה שם לאדם ולא האדם מיוזמתו עושה לו שם. "וְהָיָה בְרָכָה" - אתה תמיד תהיה מבורך.

"וְאֶבְרַכְּהָ מִבְּרַכְיָהּ וּמִקְלָלָהּ אֶאֱדָר" - מי שיברך אותך יהיה מבורך, מי שיקלל אותך - יקולל. "וְנִבְרָכְוּ כָּךְ כָּל מְשֻׁפְּחַת הָאֲדָמָה" - משפחות האדמה הן כלל בני האדם שחיים בעולם. כלומר כלל האנושות תבורך בזכות קיומו של אברם בעולם. אלוהים מבטיח שהליכתו של אברם לארץ לא נודעת תשפיע על כל העולם.

בהבטחה, השורש המנחה בר"כ חוזר חמש פעמים ורומז גם לברכה האישית שיקבל אברם בזכות הליכתו ("וְאֶבְרַכְּהָ; וְהָיָה בְרָכָה"), וגם לברכה שתבורך כלל האנושות בזכות אברם ("וְאֶבְרַכְּהָ מִבְּרַכְיָהּ; וְנִבְרָכְוּ כָּךְ כָּל מְשֻׁפְּחַת הָאֲדָמָה").

ניתן לחלק את הברכות בשתי דרכים:

1. חלוקה לשני חלקים - בחלק הראשון, פסוק ב, ניתנו לאברם ברכות הקשורות אליו (ואל משפחתו) בלבד. בחלק השני, פסוק ג, ניתנות לאנושות כולה ברכות בזכות אברם.
2. חלוקה לשבעה חלקים - 1. "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל". 2. וְאֶבְרַכְּהָ. 3. וְאֶגְדְּלָהּ שְׁמָהּ. 4. וְהָיָה בְרָכָה. 5. וְאֶבְרַכְּהָ מִבְּרַכְיָהּ. 6. וּמִקְלָלָהּ אֶאֱדָר. 7. וְנִבְרָכְוּ כָּךְ כָּל מְשֻׁפְּחַת הָאֲדָמָה". המספר הטיפולוגי 7 מסמל שלמות, קדושה וברכה, כלומר ברכות ה' לאברם מעניקות ברכה שלמה ומקיפה לו ולאנושות כולה בזכותו.

פסוקים ד-ה: אברם מציית לצו האלוהי: "וַיִּלֶךְ אַבְרָם בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה'" - אברם אינו מערער או שואל שאלות. מיד כשה' מצווה עליו לקום וללכת, הוא עושה זאת. בכך מתגלה אמונתו העזה של אברם בה'.

גם גילו של אברם בצאתו לדרך הוא עדות לאמונתו העזה: "וְאַבְרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן". עם אברם הולכים שרי אשתו, לוט אחיינו והעבדים והשפחות שרכשו בחרן ("הַנֶּנְפֵשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן").

פסוקים ו-ז: בפסוקים אלה מתוארת הגעת אברם ומשפחתו אל ארץ כנען. שמה של הארץ - ארץ כנען - מבהיר שהיא ארצו של העם הכנעני. מכאן שכבר בשלב שאברם הגיע אל הארץ ברור שהבטחות ה' ניתנו לעתיד הרחוק. יש בכתוב שני רמזים לכך:

א. "וְהִכְנַעְנִי אֲזַ בְּאֶרֶץ" - העם הכנעני יושב בארץ, אברם אינו יכול לרשת אותה באופן מירי.

ב. "לְזַרְעָךָ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" - הבטחת הארץ איננה לאברם, אלא לצאצאיו.

אף על פי שמפסוק ז משתמעת דחיית מתן הארץ מאברם לדורות הבאים, לצאצאיו, אברם אינו נחלש באמונתו. מיד כשנמסרת לו הבטחת ה' לתת את הארץ לצאצאיו, הוא בונה מזבח לה' כאות להכרת התודה שלו לאלוהים, על שהתגלה אליו ועל שהבטיח את הארץ לצאצאיו. לאחר בניית המזבח ממשיך אברם לעבור ממקום למקום בארץ.

לסיכום: על פי פסוקים א-ט, אברם הוא המאמין המושלם. אברם מציית לצו אלוהי קשה באופן מירי ומוחלט. גם כאשר הוא מגיע לארץ ומתברר שהבטחת ה' תתגשם רק בעתיד הרחוק, הוא אינו נחלש באמונתו אלא בונה מזבח ומתפלל לה'. אמונתו של אברם בסיפור זה היא מיוחדת במינה, כמעט על-אנושית.

■ פסוקים י-כ: ירידת אברם ושרי למצרים

אברם, כפי שהוא מצטייר בפסוקים י-כ, שונה לחלוטין מכפי שהצטייר בפסוקים א-ט. במקום המאמין המושלם מתגלה אדם ממוצע, חושש וחרד, שבמעשיו יש פגמים מוסריים.

על פי פסוק י, אברם ושרי ירדו למצרים עקב רעב בארץ. ירידה מן הארץ בגלל רעב בימי המקרא נחשבת לירידה זמנית, ואינה נתפסת כדרך כלל כחטא. עם זאת, ניתן לשאול מדוע אברם, שהתגלה בפסוקים הקודמים כמאמין כה גדול בה', אינו בוטח בו שיספק לו אוכל בכנען, ומוצא לנכון לרדת מהארץ שרק הגיע אליה? ננסה לענות על שאלה זו בהמשך.

פסוקים יא-יג: בדרך למצרים, אברם חולק עם שרי את חששותיו מפני מה שעלול לקרות בהמשך: "וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ: הִנֵּה-נָא יִדְעָתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתּוּ-מִרְאָה אֶת. וְהָיָה כִּי-יֵרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ". יופייה של שרי יגרום למצרים לחשוק בה. אם ידעו שהיא נשואה, יהרגו את בעלה כדי שלא יפריע להם לקחת אותה לאישה. לכן מציע אברם לשרי שתעמיד פנים שהיא אחותו, לא אשתו, ואז המצרים לא יראו בו מכשול ולא יהרגו אותו: "אָמְרִי נָא אַחֲתִי אֶת לְמַעַן יֵיטֵב לִי בְּעַבְדֵיךָ וְחַיְתָה נְפָשִׁי בְּגִלְגָּל".

פסוקים יד-טז: מיד בהגיעם למצרים מתקיים חלק מחששו של אברם. המצרים מתפעלים מיופייה של שרי ולוקחים אותה לארמון פרעה. כיוון ששרי שיקרה ואמרה שאברם הוא אחיה, אברם מקבל טובות הנאה רבות מפרעה בתמורה לשרי: "וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב בְּעַבְדֵיךָ וַיְהִי לוֹ צֹאן וּבָקָר וְחֲמֹרִים וְעַבְדִּים וְשִׁפְחוֹת וְאֶתְנַת וְגַמְלִים" (פסוק טז).

פסוקים יז-כ: לא נאמר במפורש מה קרה לשרי בארמון פרעה, אולם מסופר שאלוהים מתערב ומפסיק את חילול כבודו של שרי: "וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת-פְּרַעְהַ נְגָעִים גְּדֹלִים וְאֶת-בֵּיתוֹ עַל-דָּבַר שָׂרִי אִשְׁתּוֹ אֲבָרָם" - אלוהים מכה את פרעה במחלות ובאסונות. פרעה מקשר בין לקיחת שרי לבין האסונות, וקורא לאברם לברור. לא ברור כיצד הצליח פרעה לקשר בין המכות שבאו עליו לבין לקיחת שרי ואברם. המספר המקראי אינו מרחיב בפרטים שאינם מסייעים באופן ישיר למהלך הסיפור, ומספק לנו רק את התוצאה - פרעה הבין שלקיחת שרי קשורה לאסונות שבאו עליו.

פרעה כועס מאוד: "וַיִּקְרָא פְּרַעְהַ לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר: מַה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי?! לָמָּה לֹא הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הוּא?! לָמָּה אָמַרְתָּ אַחֲתִי הוּא וְאָקַח אֶתְּךָ לִּי לְאִשָּׁה?! וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ - קַח וְלֵךְ!" למרות כעסו הרב של פרעה, הוא אינו פוגע באברם ומחזיר לו את שרי ללא פגע. דמותו של פרעה בסיפור זה היא דמות של אדם מוסרי, שליט שאינו משתמש בכוחו המוחלט כנגד אדם פשוט, זר בממלכתו שרימה אותו ביודעין וגרם לו לבצע מעשה לא מוסרי.